

rapporten uit de regio

Nassau-Kooi Anno 1705

Bij een bezoek aan de Nassau-Kooi op Ameland ontvangt men een informatieboekje over deze eendenkooi. In het voorjaar van 1704 kocht Amalia van Anhalt Dessau, Prinses van Nassau, het eiland Ameland. Zij zag er voor haar zoon Johan Willen Friso van Oranje Nassau zeker inkomsten in, want al in 1705 liet zij het kooihuis bouwen en de eendenkooi aanleggen.

Tot ongeveer 1830 waren de kooi en het kooihuis, met een onderbreking gedurende de Franse tijd (1795-1813), Nassau's bezit. Omstreeks 1900 is de kooi eigendom geworden van een groot aantal aandeelhouders, die de winst van het gevangen gevogelte verdeelden. Er werden toen soms duizend vogels per dag gevangen! Vooral Wintertalingen, maar ook Pijlstaarten, Smienten en natuurlijk Wilde Eenden.

In 1949 werd Willibrord Jacobus Kiewied eigenaar van de kooi. Na zijn overlijden in 1981 is zijn zoon Walterus Jozef Kiewied hem als kooiker opgevolgd.

Van dit bijzonder aardige boekje, waarvan de auteur de huidige kooiker is, bestaat ook een Duits-talige versie. Het boekje bevat 22 bladzijden en in 1989 verscheen de eerste druk en een jaar later de 2de druk.

Nadere inlichtingen over deze eendenkooi en het bezoek aan de kooi bij de kooiker W.J. Kiewied, Kooiplaats 2, 9164 KN Buren, Ameland.

'Plan Tureluur', natuurontwikkelingsplan voor Oosterschelde

Tachtig miljoen gulden is er nodig voor natuurontwikkeling rond de Oosterschelde. Dat is de mening van de Zeeuwse Milieu Federatie bij de presentatie van het 'Plan Tureluur', een inventarisatie van natuurontwikkelingsmogelijkheden rond de Oosterschelde. Het plan werd in Middelburg op 20 maart 1991 aangeboden aan staatssecretaris drs. J.D. Gabor en gedeputeerde mevrouw G. de Vries-Hommens, voorzitter van de Stuurgroep Oosterschelde.

Uit de inventarisatie blijkt dat er volop mogelijkheden zijn voor natuurontwikkeling rondom de Oosterschelde. In het 'Plan Tureluur' worden 44 concrete projecten (16 op Schouwen-Duiveland, 12 op Sint Philipsland en Tholen en 16 op Noord- en Zuid-Beveland) beschreven. Deze projecten moeten volgens de Zeeuwse Milieu Federatie ook worden uitgevoerd om de natuur in de Oosterschelde een toekomst te geven. Na de ingebruikneming van de stormvloedkering in de monding van de Oosterschelde hebben zich verschillende ontwikkelingen voorgedaan die af-

breuk doen aan de natuurwaarden. Te noemen zijn de intensieve kokkelvisserij en een toenemende concurrentie tussen vogels en recreanten op de beperkte ruimte van de platen en slikken. Met name de aantallen vogels zijn sinds 1987 aanmerkelijk teruggelopen. Dit is vooral toe te schrijven aan het gebruik door de mens van de Oosterschelde. Ook in de toekomst zal die druk door de mens nog verder toenemen. De Oosterschelde is omringd door stedelijke centra. Veel mensen zullen het open deltagebied opzoeken voor een vakantie of een frisse neus. Dat is op zich niet erg, vindt de Zeeuwse Milieu Federatie, als er door natuurontwikkeling maar meer ruimte komt voor de natuur.

Het 'Plan Tureluur' geeft aan dat er verschillende mogelijkheden bestaan om de natuurwaarden van de natuur te vergroten. Gedacht kan worden aan de aanleg van sluffers, zoute moerassen en broedvogeleilanden in rustig binnenwater. Ook wordt in het plan de mogelijkheid geopperd om nieuwe schorren te creëren door 'ontpoldering', het terug onder de getijdewerking brengen van polders.

Naar de mening van de Zeeuwse Milieu Federatie kan het 'Plan Tureluur' worden gezien als een uitwerking van het Natuurbeleidsplan. De Tweede Kamer heeft er onlangs bij de regering op aangedrongen het Natuurbeleidsplan niet in dertig, maar in twintig jaar te realiseren. Dat is ook voor de Zeeuwse Milieu Federatie een mooi uitgangspunt voor de realisatie van 'Plan Tureluur'.

De brochure 'Plan Tureluur. Een natuurontwikkelingsplan voor de Oosterschelde' is voor f 2,50 verkrijgbaar bij de Zeeuwse Milieu Federatie, postbus 334, 4460 AS Goes, 01100 - 31 042 of 28 259, Thijs Kramer (privé 01178 - 1891). Aan deze brochure ligt een basisnota ten grondslag. Deze nota is op bovenstaand adres verkrijgbaar voor f 25,- postgiro 2 982 942 ten name van Zeeuwse Milieu Federatie, Goes.

Jaarverslag 1988 Vogelwerkgroep Meijndel

Kortgeleden verscheen pas bovengenoemd jaarverslag over de vogels van Meijndel bij Wasse-naar. Het bevat in gecompriëerde vorm veel informatie. Het aantal territoria wordt per soort en per kavel opgegeven. In totaal 10.540 territoria (zonder de meeuwen 5.843 territoria), waaronder Dodaars (10), Fuut (36), Geoorde Fuut (5), Roerdomp (1), Nijlgans (4), Krakeend (37), Zomertaling (1), Griel (1), Tortelduif (43), Kleine Mantelmeeuw (1.812), Groene Specht (33), Zwarte Specht (3), Witgesterde Blauwborst (1), Gekraagde Roodstaart (63), Paapje (1), Tapuit (38), Sprinkhaanrietzanger (39), Bosrietzanger (65), Grote Karekiet (1), Braamsluiper (59), Grasmus (184), Glanskop (25), Matkop (9), Kleine Barmsijs (40), Belflijster (1). In tabelvorm worden vergelijkingen getoond met voorafgaande jaren. Voor het eerst sinds 1983 werd de Boomklever weer vastgesteld. Soorten die zich in 1988 niet meer lieten zien als broedvogel waren Krooneend, Turkse Tortel, Kleine Bonte Specht, Fluiter, Grau-

we Vliegenvanger, Zwarte Mees en Boomleeuw-
werik. Opvallend is het grote aantal territoria van
de Nachtegaal, namelijk 365 territoria. In totaal
werden negentig vogelsoorten broedend vast-
gesteld. Enkele bijzondere waarnemingen zijn
die van een Waterspreeuw, een mannetje Rosse
Stekelstaartend, een mannetje Blauwvleugel-
taling en ten minste drie Roodpootvalken.

H.P. van der Meer: Jaarverslag 1988. Vogelwerkgroep
Meijndel. 28 bladzijden, 11 figuren, 8 tabellen (decem-
ber 1990). Vermenigvuldiging: Drinkwaterbedrijf Zuid-
Holland.

Watervogels van de Westerschelde

Dit rapport, opgesteld door de Rijksuniversiteit
Gent en de Dienst Getijdewateren van Rijkswa-
terstaat in opdracht van Directie Zeeland, geeft
een uitwerking van de vogeltellingen die in de
periode 1972-1988 in de Westerschelde zijn ge-
houden. Het is het derde rapport dat in samen-
werking met de Rijksuniversiteit Gent en de
Dienst Getijdewateren verschijnt in het kader van
het wetlandbeleid van Directie Zeeland om de la-
cunes in informatie over de vogels in de deltawa-
teren op te vullen. Twee belangrijke informatiela-
cunes zijn de ecologische relaties tussen de del-
tawateren en de ecologische effecten van veront-
reinigingen in met name de Westerschelde. De
twee eerder verschenen rapporten zijn 'Voorko-
men en voedsel van watervogels van het Veerse
Meer' 1988 en 'Vogelconcentraties en vogelbe-
wegingen in Zeeland' (1990). In de loop van 1991
zal het rapport 'Watervogels in de Oosterschel-
de' verschijnen, dat de ontwikkelingen van de
vogelstand in de Oosterscheldegebied be-
schrijft.

Het aantal in de Westerschelde verblijvende vo-
gels maakt dit gebied tot een internationaal be-
langrijk wetland. Regelmatig is van twintig soor-
ten (waaronder Rietgans, Rotgans, Pijlstaart,
Bontbekplevier, Strandplevier, Zilverplevier, Ka-
noetstrandloper, Drieteenstrandloper, Regen-
wulp, Zwarte Ruiter) 1% of meer van de Noord-
westeuropese populatie in de Westerschelde
aanwezig. In de winter verblijven rond de hon-
derdduizend vogels in het gebied. Bovendien
overschrijden vier soorten broedvogels (Kluut,
Grote Stern, Vissdief, Dwergstern) de 1%-norm
voor broedvogelaantallen.

Een belangrijke doelstelling van de uitwerking
van de vogeltellingen is zicht krijgen op de ver-
spreiding van de vogels in het gebied en op het
toe- of afnemen van de aantallen vogels in de af-
gelopen jaren en de oorzaken daarvan.

De belangrijkste biotoop zijn de slikken. Voor de
meeste vogels (steltlopers) zijn de in het slik le-
vende bodemdieren de belangrijkste voedsel-
bron. De schorren zijn belangrijk als voedselge-
bied voor ganzen en eenden en als hoogwater-
vluchtplaats en broedgebied voor steltlopers,
meeuwen en sterns. Op het open water vertoe-
ven minder vogels.

Hoewel de eutrofiëring van de Schelde eerst een
gunstige invloed had op de aantallen van enkele
soorten bodemdieren en daarmee op steltlopers,
is daarin in de loop der jaren tachtig een kente-
ring gekomen. Hoewel nog geen harde bewijzen
aanwezig zijn, mag worden aangenomen dat

door de vervuiling (eventueel in combinatie met
een aantal strenge winters) met name in het
oostelijke deel een afname van het bodemdier-
renbestand is opgetreden. Daar zijn vooral de
aantallen overwinterende steltlopers afgenomen.
De baggeractiviteiten hebben plaatselijk ook ne-
gatieve gevolgen voor het bodemdierenbestand.
In het rapport wordt daarnaast een achteruit-
gang van vooral visetende vogels geconstateerd.
Een mogelijke oorzaak hiervoor is een verarming
van de visstand door de vervuiling en het gerin-
gere doorzicht van het water.

Uit het onderzoek blijkt dat ornithologisch onder-
zoek niet op zichzelf mag staan. Veel waargeno-
men patronen kunnen niet worden verklaard.
Hiervoor zijn vergelijkingen nodig met bodem-
dierenonderzoek, ecotoxicologisch onderzoek
en geomorfologisch onderzoek naar de gevol-
gen van bagger- en stortactiviteiten en de even-
tuele verdieping van de Westerschelde. Dit pleit
voor meer geïntegreerder onderzoek in de toe-
komst.

J.J. Stuart, P.L. Meininger & P.M. Meire: Watervogels
van de Schelde. Deel 1 (tekst), 175 bladzijden, 1 bijlage,
60 tabellen, 8 figuren. Deel 2, 133 figuren (1990). Uitg.
Rijksuniversiteit Gent & Dienst Getijdewateren van
Rijkswaterstaat, Middelburg, afdeling Biologie, Gren-
dierweg, 4338 PG Middelburg, 01180-86 333 (L. Adri-
aanse).

Inventarisatie 1989 'De Grote Beek', Eindhoven

Het gebied rond het ziekenhuis 'De Grote Beek'
bij Eindhoven is genoemd naar een beekje dat
door het 111 ha grote terrein van het ziekenhuis
loopt. Van buitenaf was waar te nemen dat er
grote veranderingen op het terrein plaatsvonden.
Van de eens gesloten inrichting ontstonden dui-
delijk 'open situaties' naar de omliggende gebie-
den toe. Voor de auteur een reden te meer om
eens een broedvogelinventarisatie te onderne-
men. Vooral met de bedoeling voor het leveren
van bouwstenen die kunnen bijdragen aan een
verantwoorde verdere ontwikkeling van het zie-
kenhuisterrein. Langzaam maar zeker zal het ge-
bied meer worden opengesteld. De doelstelling
van de publieksgerichte opstelling is dat er voor-
waarden worden geschapen om tot een sociale
integratie tussen patiënten en de Eindhovense
bevolking te komen. Het gebied krijgt dus een
duidelijke extra recreatieve functie.

In voorafgaande hoofdstukken bespreekt de au-
teur de ligging, omvang en geschiedenis van het
terrein, de bodemvegetatie en andere elemen-
ten, indeling en voorgenomen functies van het
terrein, de economische implicaties van het rap-
port en de recreatie-aspecten, waarna wordt
overgegaan tot de relatie van vogels tegenover
tal van factoren. In tal van hoofdstukken wordt
daarna in gegaan op het beheer van het terrein.
Bij elk hoofdstuk wordt duidelijk verwezen naar
litteratuur die met het onderwerp verband houdt.
Zo ook met de daarna uitgebreid per soort
besproken vogelsoorten (zowel broed- als niet-
broedvogels). Bovendien worden vogels bespro-
ken die niet zijn waargenomen, maar waarvan
met enige moeite broedgelegenheid kan worden
gerealiseerd.

Bij elke vogelsoort is het voorkomen besproken, informatie over beheersoverwegingen en de functie die de soort kan hebben voor de recreatie. De bijzonder originele kijk op dit laatste gegeven verschaft ons veel stof tot nadenken.

P.L.Th.A. Maréchal: 'De Grote Beek'-vogels. Inventarisatie van broedvogels 1989, historisch perspectief, beheersoverwegingen. 144 bladzijden, 3 bijlagen, veel zwartwit illustraties (1989). Adres auteur: postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

Wordt Rottumeroog aan verval overgelaten?

De zoon van de laatste permanente strandvoogd van Rottumeroog, Hendrik Toxopeus (47) en zijn vrouw Janny uit Delfzijl hebben op 29 maart 1991 Rottumeroog bezet. Hendrik Toxopeus bracht de eerste 21 jaar van zijn leven op het eiland door. De bezetting geschiedde op protest tegen de voorgenomen stopzetting van de werkzaamheden die het behoud van het eiland waarborgen, waardoor het eiland een prooi van de golven dreigt te worden. Men heeft uitgerekend dat dit over 25 jaar dan zal gebeuren. De actie van Toxopeus en zijn vrouw heeft tot 12 april geduurd en heeft inmiddels erg veel publiciteit te weeg gebracht.

Wiepke Mulder-Toxopeus, zuster van Hendrik, heeft een telegram aan minister May-Weggen (Verkeer en Waterstaat) gestuurd om aandacht te vragen voor de problematiek.

Vertegenwoordigers van Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de consultant van de afdeling Natuur, Milieu en Faunabeheer van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij hebben het echtpaar trachten te bewegen hun actie te beëindigen.

De schrijver Jan Klompsma heeft de Stichting Vrienden van Rottumeroog opgericht en wadenschilder Geurt Busser is gestart met een handtekeningenactie. Ook de schrijver Jan Wolkers wil zich inzetten voor het behoud van het eiland.

Burgemeester A. Smidt van de gemeente Hefshuizen, waaronder Rottumerplaat en Rottumeroog vallen, zegt dat het nog niet duidelijk is wat de gevolgen zouden kunnen zijn van het verdwijnen van Rottumeroog voor de afslag aan de kwelders voor de kust.

Volgens de Vereniging van Oevereigenaars, die het buitendijkse land in Noord-Groningen beheert, vindt er al afslag plaats ten noorden van Uithuizen.

Tegelijkertijd met het rapport van Waterstaat waarin voorgesteld wordt met het onderhoud van het eiland te stoppen werd door de minister van Waterstaat het Kustverdedigend Orgaan ingesteld. Provincies en gemeenten kunnen binnen dit Orgaan hun stem laten horen.

Behalve voor de kustverdediging heeft het eiland ook landschappelijk grote waarde, evenals voor de zeevogels die op dit onbewoonde eiland zich in alle rust kunnen voortplanten.

Merkwaardig genoeg zijn vanuit de natuurbeschermingskringen nog geen stemmen opgegaan.

Het laatstverschenen rapport over de bewaking

van Rottumeroog, samengesteld door Jan van der Kamp & Eduard Koopman, verschaft ons de laatste gegevens over de broedvogels op het eiland in 1988.

Er werden tijdens de bewakingsperiode 143 vogelsoorten waargenomen, waaronder 29 broedvogelsoorten. Vermeldenswaard zijn onder meer Bergeend (48 paren), Eidereend (676 paren), Waterral (1 paar), Scholekster (255 paren), Bontbekplevier (1 paar), Strandplevier (1 paar), Stormmeeuw (46 paren), Kleine Mantelmeeuw (106 paren), Zilvermeeuw (3740 paren), Vissief (21 paren), Noordse Stern (26 paren), Dwergstern (11 paren), Holenduif (16 paren die er in konijnholen broeden!), Veldleeuwerik (8 paren), Boerenzwaluw (1 paar), Graspieper (51 paren), Witte Kwikstaart (6 paren) en Ekster (1 paar).

Behalve als broedgebied is het eiland ook van groot belang als hoogwatervluchtplaats (Bergeend, Eidereend, Bonte Strandloper, Rosse Grutto, Groenpootruiter) en als rustplaats voor trekkers (Velduil, Gierzwaluw op 23 mei 1130 ex., Roodkeelpieper, Noordse Gele Kwikstaart, Witgesterde Blauwborst, Vuurgoudhaantje, Wielewaal, Grauwe Klauwier, Roodmus, Appelvink, Ortolaan).

Zo'n eiland zou, óók voor de vogels, niet verloren mogen gaan!

Jan van der Kamp & Eduard Koopman: Rottumeroog. Verslag bewaking 1988. 47 bladzijden, 5 bijlagen, grafieken, 13 figuren (1989). Uitg. Staatsbosbeheer Groningen. Verkrijgbaar door storting van f 5,- (inclusief verzendkosten) op girorekening 5 093 486 ten name van I.J.T. Snijders, Staatsbosbeheer, regio Groningen onder vermelding 'Bewakingsverslag Rottumeroog 1988'. Het verslag over de bewaking in 1988 van Rottumeroog is samengesteld door Giny Kasemir & Date Luterop. Het verslag telt 51 bladzijden en is eveneens voor f 5,- verkrijgbaar op de zelfde wijze als het vorige verslag, onder vermelding van 'Bewakingsverslag Rottumeroog 1988'.

Huiszwaluw telling Zuidwest-Utrecht 1990

In 1989 werd een begin gemaakt met het gericht tellen van Huiszwaluwen door leden van de afdelingen Nieuwegein/IJsselstein en Lopikerwaard van de Vogelwacht Utrecht. De gegevens werden door W. Stoopendaal verwerkt in een verslag. In 1990 werden de tellingen uitgebreid en opnieuw in een verslag verwerkt. In totaal zijn 55 kwartblokken onderzocht en werden 234 lokaties gevonden met in totaal 743 nesten. Bovendien is gekeken naar koloniegrootte, de nestconcurrentie en -predatie, de vergelijking van 1989 en 1990 en de invloed van lintbebouwing.

Uit de vergelijking van de gegevens van 1989 en 1990 kwam naar voren dat het aantal gevonden nesten op de onderzochte lokaties in het totaal gelijk was, maar dat er op de lokaties onderling soms sterke wisselingen hadden plaatsgevonden.

G. Abel, A. Fopma & W. Stoopendaal: Huiszwaluw-tellingen Zuid-West Utrecht 1990. 11 bladzijden, 19 bijlagen (1990). Uitg. Vogelwacht Utrecht. Het verslag is verkrijgbaar door storting van f 7,50 (inclusief porto) op postgiro 3 794 882 ten name van G.H. Abel, IJsselstein, onder vermelding van 'Huiszwaluw telling 1990'.